

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Poznaniu

LPO.411.003.04.2016
K/16/002

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	K/16/002 - Wykorzystanie uwag i realizacja wniosków zawartych w wystąpieniach po kontroli P/13/168 „Zagospodarowanie osadów powstających w oczyszczalniach ścieków komunalnych” i kontroli P/09/167 „Zagospodarowanie osadów powstających w oczyszczalniach ścieków komunalnych w województwie wielkopolskim w latach 2007-2009 (I półrocze)”.
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Poznaniu.
Kontrolerzy	Krzysztof Płoszewski, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 99857 z dnia 2 marca 2016 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Stęszewie (kod: 62-060), ul. Mosińska 15, nazywany dalej „Zakładem”.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Zbigniew Grześkowiak – Dyrektor Zakładu ¹ , nazywany dalej „Dyrektorem”. (dowód: akta kontroli str. 4)

II. Ocena kontrolowanej działalności²

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości, działalność Zakładu w zakresie zagospodarowywania komunalnych osadów ściekowych (nazywanymi dalej „osadami”) powstających w oczyszczalniach ścieków komunalnych oraz realizacji wniosków pokontrolnych NIK z 2009 r.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Osady powstające w gminnych oczyszczalniach ścieków zagospodarowywano zgodnie z obowiązującymi przepisami poprzez ich odzysk na gruntach w celach rolnych. Zakład prowadził wymaganą dokumentację dotyczącą odzysku, magazynowania i przekazywania osadów oraz wywiązywał się z obowiązków sprawozdawczych gospodarowania nimi. Przestrzegano warunków wytwarzania i magazynowania osadów na terenie oczyszczalni poprzez ich higienizowanie i zapewnienie wymaganych badań fizykochemicznych oraz mikrobiologicznych. Separowanie poszczególnych partii osadu umożliwiało oddzielenie zbadanych laboratoryjnie osadów od oczekujących na te badania.

Stwierdzone w toku kontroli nieprawidłowości dotyczyły niewłaściwych danych przekazanych Burmistrzowi Gminy Stęszew o osadach czasowo magazynowanych na terenie oczyszczalni na koniec roku kalendarzowego oraz nieterminowego powiadomienia wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska o zamiarze stosowania osadów na gruntach, przy czym w powiadomieniach jednocześnie nie ujmowano wszystkich wymaganych informacji. Ponadto, w instrukcji obsługi i eksploatacji oczyszczalni ścieków w Witoblu nie przedstawiono postępowania z osadami po procesie ich odwadniania, tj. ich kondycjonowania i składowania na poletkach oraz nie podano częstotliwości i sposobu pobierania próbek do badań laboratoryjnych osadów. Należy zaznaczyć, że uzupełnienie instrukcji obsługi

¹ Pan Zbigniew Grześkowiak jest Dyrektorem Zakładu od dnia 4 grudnia 1998 r.

² Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

i eksploatacji oczyszczalni ścieków było przedmiotem wniosku nr 9 sformułowanego w wystąpieniu pokontrolnym NIK z 7 lipca 2009 r.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Zadania Zakładu i realizacja wniosków z kontroli

Opis stanu
faktycznego

1.1. Zakład³ działa jako zakład budżetowy Gminy Stęszew. Przedmiotem działania Zakładu są zadania z zakresu użyteczności publicznej, w tym zaspokajanie potrzeb ludności w obrębie gospodarki komunalnej i mieszkaniowej. Rada Miejska i Gminy w Stęszewie powierzyła Zakładowi m.in. zadania z zakresu eksploatacji oczyszczalni ścieków, eksploatacji i konserwacji urządzeń kanalizacji sanitarnej oraz usług w zakresie wywozu nieczystości płynnych. W Regulaminie Organizacyjnym⁴ Zakładu określono, że w jego skład wchodzi m.in. dwie gminne oczyszczalnie ścieków w miejscowościach Witobiel i Strykowo (zlokalizowane na terenie Gminy Stęszew), a do zadań oczyszczalni należy m.in. prawidłowa gospodarka ustabilizowanymi komunalnymi osadami ściekowymi.

(dowód: akta kontroli str. 5-8)

Na wniosek Zakładu Starosta Poznański udzielił pozwolenia wodnoprawnego na szczególne korzystanie z wód w zakresie odprowadzonych biologicznie ścieków pochodzących z oczyszczalni zlokalizowanej w Witoblu⁵ i Strykowie⁶. W decyzjach tych ustalono, że RLM (równoważna liczba mieszkańców)⁷ dla instalacji oczyszczalni w Witoblu wynosi 13 300, a dla oczyszczalni w Strykowie – 2 660. Zakład przedstawił Staroście Poznańskiemu „Informację o wytwarzanych odpadach i sposobie zagospodarowania wytworzonymi odpadami na terenie oczyszczalni.”⁸ W informacji tej podano sposób postępowania z osadami poprzez m.in. odzysk metodą R10⁹, wymieniony w załączniku nr 5 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach¹⁰.

(dowód: akta kontroli str. 9-22)

1.2. Ostatnią kontrolę dotyczącą m.in. gospodarki osadami w oczyszczalni w Witoblu przeprowadził Wielkopolski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w maju 2012 r. W wyniku kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości w gospodarowaniu osadami. W latach 2014-2016, nie były prowadzone przez uprawnione urzędy¹¹ kontrole w zakresie gospodarowania osadami.

³ Utworzony na podstawie uchwały nr IX/53/91 Rady Miasta i Gminy w Stęszewie z dnia 6 lutego 1991 r.

⁴ Wprowadzony Zarządzeniem Dyrektora Zakładu nr 1/2014 z dnia 19 marca 2014 r. na podstawie uchwały nr IX/106/2007 Rady Miejskiej Gminy Stęszew z dnia 27 września 2007 r. w sprawie nadania statutu Zakładowi. Wcześniej obowiązywał Regulamin Organizacyjny Zakładu wprowadzony Zarządzeniem Dyrektora Zakładu nr 1/2013 z dnia 31 stycznia 2013 r.

⁵ Decyzja nr WŚ 6341.1.98.2015.VIII Starosty Poznańskiego z dnia 29 lipca 2015 r. z terminem jej obowiązywania do dnia 29 lipca 2025 r. Wcześniej obowiązywała decyzja nr WŚ 6223-14-9/2005 Starosty Poznańskiego z dnia 1 września 2005 r.

⁶ Decyzja nr WŚ.6341.1.218.2013.XXIV Starosty Poznańskiego z dnia 5 listopada 2013 r. z terminem jej obowiązywania do dnia 4 listopada 2023 r.

⁷ Zgodnie z ówczesnym i aktualnym brzmieniem art. 43 ust. 2 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2015 r. poz. 469, ze zm., dalej „Prawo wodne”), należy przez to rozumieć ładunek substancji organicznych biologicznie rozkładalnych wyrażonych jako wskaźnik pięciodobowego biochemicznego zapotrzebowania na tlen w ilości 60 g tlenu na dobę.

⁸ Informacja o wytwarzanych odpadach i sposobie zagospodarowania wytworzonymi odpadami na terenie oczyszczalni z dnia 22 września 2008 r.

⁹ Polegający na rozprowadzaniu na powierzchni ziemi w celu nawożenia lub ulepszenia gleby. W świetle treści załącznika nr 1 do obowiązującej od 23 stycznia 2013 r. ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o osadach (Dz. U. z 2013 r. poz. 21, ze zm., nazywana dalej „ustawą o odpadach”) proces odzysku metodą R 10 zdefiniowany jest jako obróbka na powierzchni ziemi przynosząca korzyści dla rolnictwa lub poprawę stanu środowiska.

¹⁰ Dz. U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243, ze zm., obowiązywała do 22 stycznia 2013 r.

¹¹ Urząd gminy, urząd marszałkowski, inspekcje ochrony środowiska i sanitarna.

W dniach od 13 maja do 19 czerwca 2009 r. Delegatura NIK w Poznaniu przeprowadziła kontrolę zagospodarowania osadów powstających w oczyszczalni ścieków komunalnych w Witoblu w latach 2007 – 2009 (31 marzec). W wyniku kontroli skierowano do Dyrektora Zakładu wystąpienie pokontrolne, w którym przedstawiono stwierdzone nieprawidłowości i uwagi oraz sformułowano 11 wniosków pokontrolnych. Zobowiązywały one Zakład do wykonywania (-) badań laboratoryjnych osadów i gruntów na których były stosowane osady w akredytowanych laboratoriach (w tym poboru prób do badań), (-) stosowania rolniczo osadów na odpowiednich gruntach, (-) prawidłowego zawierania umów z użytkownikami gruntów na wykorzystanie rolnicze osadów, (-) uzupełnienia kart ewidencji osadów o informacje wymagane przepisami, (-) poprawienia formularzy sprawozdawczych z gospodarowania osadami, (-) dostosowania regulaminu organizacyjnego Zakładu do faktycznego stanu jego organizacji, (-) uzupełnienia instrukcji obsługi i eksploatacji oczyszczalni w zakresie częstotliwości i sposobu pobierania prób osadów do badań laboratoryjnych i postępowania z osadami, (-) uzupełnienia książki obiektu budowlanego niezbędnymi wpisami i załącznikami, (-) prawidłowego prowadzenia dowodów księgowych związanych z gospodarowaniem osadów. Zakład zrealizował w pełni 10 wniosków. Wniosek dotyczący uzupełnienia instrukcji obsługi i eksploatacji oczyszczalni został częściowo zrealizowany. W opracowanym w czerwcu 2010 r. na potrzeby oczyszczalni ścieków w Witoblu aneksie do tej instrukcji określono kolejność wykonywanych czynności podczas uruchamiania prasy odwadniającej osad.

(dowód: akta kontroli str.: 26-32, 165-166, 189-196)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

W instrukcji obsługi i eksploatacji oczyszczalni ścieków w Witoblu nie przedstawiono pełnego postępowania z osadami po procesie ich odwadniania. W instrukcji tej określono tylko kolejność wykonywanych czynności podczas uruchamiania prasy odwadniającej osad, a nie ujęto realizowanych czynności polegających na jego stabilizowaniu¹², kondycjonowaniu i składowaniu na poletkach na terenie oczyszczalni oraz nie podano częstotliwości i sposobu pobierania prób do badań laboratoryjnych. Obowiązek posiadania instrukcji, jako dokumentu opisującego całość procesu technologicznego wynika z dyspozycji § 18 pkt 1 i 3 rozporządzenia Ministra Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa z dnia 1 października 1993 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy w oczyszczalniach ścieków¹³. Dyrektor Zakładu wyjaśnił, że ostatnia aktualizacja instrukcji obsługi i eksploatacji oczyszczalni ścieków wykonana była w 2010 r. i obejmowała prace na urządzeniach technicznych zainstalowanych na oczyszczalni. Zadeklarował, że brakujące w instrukcji czynności postępowania z zagęszczonymi osadami ściekowymi po ich odwodnieniu (higienizacja, magazynowanie, konieczność prowadzenia badań) będą uzupełnione do końca maja 2016 r.

(dowód: akta kontroli str.: 23-25, 167-169, 170-178)

Ocena częściowa

Zakład posiadał wymagane pozwolenia na prowadzenie gospodarki osadami oraz zrealizował większość wniosków pokontrolnych NIK sformułowanych w 2009 r. Jeden wniosek nie został w całości zrealizowany, ponieważ w instrukcji obsługi

¹² Stabilizacja osadów – (zamiennie używane sanitacja, dezynfekcja, higienizacja) może zachodzić w różnym stopniu w różnych procesach przerobu osadów, lub w procesie wydzielonym, którego wyłącznym celem jest higienizacja. Do procesów higienizacji osadów należą np. wapnowanie i pasteryzacja. Skażenie osadów mikroorganizmami jest zależne od skażenia ścieków oraz skuteczności zastosowanej higienizacji osadów. Chorobotwórcze wirusy bakterie i pierwotniaki utrzymują tzw. stan zjadliwości, który zachowują ok. 1 roku. Najtrudniej ulegają zniszczeniu jaja nicieni pasożytniczych – glisty ludzkiej, które zachowują inwazyjność kilka do kilkunastu lat. Przeprowadzanie higienizacji osadów powoduje unieszkodliwienie tych pasożytów.

¹³ Dz. U. Nr 96, poz. 438.

i eksploatacji oczyszczalni ścieków w Witoblu nie przedstawiono postępowania z osadami po procesie ich odwadniania.

2. Ewidencjonowanie osadów ściekowych, realizacja obowiązków sprawozdawczych

Opis stanu faktycznego

2.1. Zgodnie z art. 66 ust. 1, art. 67 ust. 1 i 3 oraz art. 236 ust. 1 ustawy o odpadach a także z rozporządzeniami Ministra Środowiska w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów, z dnia 8 grudnia 2010 r.¹⁴ oraz 12 grudnia 2014 r.¹⁵, na terenie oczyszczalni Witobel prowadzona była ewidencja wytwarzanych odpadów, które powstają podczas procesów technologicznych oczyszczania ścieków, oddzielnie dla „skratek” o kodzie 19 08 01¹⁶, „zawartość piaskowników” o kodzie 19 08 02 i „ustabilizowane komunalne osady ściekowe” o kodzie 19 08 05 w formie kart ewidencji odpadów. Karty ewidencji odpadów dla „ustabilizowanych komunalnych osadów ściekowych” wypełniane były dla każdej partii osadów na formularzach określonych w załączniku 2 rozporządzenia z 8 grudnia 2010 r. i w załączniku nr 4 rozporządzenia z 12 grudnia 2014 r.

(dowód: akta kontroli str.: 60-76, 112-132)

2.2. Zaewidencjonowana masa wytworzonych osadów oraz powierzchnie gruntów na których aplikowano te osady (wynikające z umów zawartych z dysponentami gruntów oraz opinii dotyczących możliwości stosowania osadów), były zgodne z danymi wykazanymi w rocznych zbiorczych zestawieniach danych o komunalnych osadach ściekowych, terminowo przesyłanych marszałkowi województwa (załącznik nr 2 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 8 grudnia 2010 r. w sprawie zakresu informacji oraz wzorów formularzy służących do sporządzania i przekazywania zbiorczych zestawień danych o odpadach¹⁷).

(dowód: akta kontroli str.: 60-76, 116-132, 133-163)

Ustalone nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

W ankietach sprawozdawczych z realizacji KPOŚK¹⁸ za lata 2014 i 2015 przekazywanych corocznie na podstawie art. 43 ust. 3c Prawa wodnego Marszałkowi Województwa Wielkopolskiego przez Burmistrza Gminy Stęszew na podstawie informacji uzyskanych od Zakładu, nie ujęto w rubryce „94 – osady magazynowane czasowo na terenie oczyszczalni” osadów czasowo magazynowanych na terenie oczyszczalni na koniec roku kalendarzowego. W ankietach tych podano, że na terenie oczyszczalni nie magazynowano na koniec roku 2014 i 2015 osadów¹⁹. Tymczasem ostatnią partię osadów wywieziono z terenu oczyszczalni do stosowania w rolnictwie w 2014 r. w dniu 21 listopada, a w 2015 r. – w dniu 25 listopada, co oznacza, że na koniec roku (na dzień 31 grudnia) tymczasowo składowano na terenie oczyszczalni ok. 95 – 100 Mg osadów wytworzonych (po dniu ostatniej wywózki osadów). Dyrektor Zakładu wyjaśnił, że do ankiet sprawozdawczych podawano informację tylko o zagospodarowanych osadach, ponieważ masa osadów składowana tymczasowo na terenie oczyszczalni każdego roku była podobna i wynosiła 95 do 100 Mg. Zadeklarował, że mając na

¹⁴ Dz. U. Nr 249, poz. 1673 – rozporządzenie uchylone z dniem 1 stycznia 2015 r.

¹⁵ Dz. U. z 2014 r., poz. 1973 – rozporządzenie obowiązuje od dnia 1 stycznia 2015 r.

¹⁶ Kod odpadu wg rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2014 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. z 2014 r., poz. 1923).

¹⁷ Dz. U. Nr 249, poz. 1674, uchylone z dniem 23 stycznia 2013 r. Dane za lata 2014 i 2015 przekazywano nadal według tych wzorów, zgodnie z art. 237 pkt 1 i 237a pkt 1 ustawy o odpadach.

¹⁸ „KOPŚK” – „Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych”.

¹⁹ W rubryce oznaczonej numerem „94 – osady magazynowane czasowo na terenie oczyszczalni” w ankiecie sprawozdawczej z realizacji KPOŚK wpisywano ilość masy osadów równą 0.

uwadze rzetelną informację, Zakład przekaże Burmistrzowi Gminy Stęszew korektę o masie osadów składowanych na terenie oczyszczalni na koniec roku kalendarzowego.

(dowód: akta kontroli str. 60-76, 77-95, 126-132, 167-168)

Ocena częściowa

Zakład prowadził prawidłowo ewidencję osadów. Zaewidencjonowana masa wytworzonych osadów przesyłanych marszałkowi województwa była zgodna z danymi wykazanymi w rocznych zbiorczych zestawieniach danych o komunalnych osadach ściekowych. Zakład nie podał prawidłowych danych Burmistrzowi Gminy Stęszew o osadach czasowo magazynowanych na terenie oczyszczalni na koniec roku kalendarzowego, co spowodowało, że w ankietach sprawozdawczych Burmistrza Gminy Stęszew z realizacji KPOŚK za lata 2014 i 2015, nie ujęto tych informacji.

3. Postępowanie z wytworzonymi osadami ściekowymi na terenie oczyszczalni

Opis stanu faktycznego

3.1. Liczba mieszkańców obsługiwanych przez oczyszczalnię ścieków w Witoblu wyniosła na 31 grudnia:

- w 2014 r. – 9 486 mieszkańców, w tym korzystających z systemu kanalizacyjnego – 7 850 i obsługiwanych przez tabor asenizacyjny – 1 636,
- w 2014 r. – 9 496 mieszkańców, w tym korzystających z systemu kanalizacyjnego – 7 906 i obsługiwanych przez tabor asenizacyjny – 1 590.

W latach 2014-2015 równoważna liczba mieszkańców w aglomeracji Witobel według danych oczyszczalni wyniosła 10 400 RLM, a oczyszczalni w aglomeracji Strykowo – 2 660 RLM.

Objętość oczyszczanych ścieków komunalnych ogółem w oczyszczalni Witobel w ciągu roku 2014 r. wyniosła 427 tys. m³/r., a w 2015 r. - 420 tys. m³/r, w tym ścieków dowożonych wozami asenizacyjnymi 60 tys. m³/r. w każdym roku.

Objętość oczyszczanych ścieków komunalnych ogółem w oczyszczalni Strykowo w ciągu roku 2014 r. wyniosła 80 tys. m³/r., a w 2015 r. - 81 tys. m³/r., w tym ścieków dowożonych wozami asenizacyjnymi 11 tys. m³/r. w każdym roku.

Na terenie oczyszczalni Witobel gromadzone były osady wytwarzane w tej oczyszczalni oraz dowożone z oczyszczalni w Strykowie. W okresie objętym kontrolą wytworzono następującą ilość osadów:

- w 2014 r. – 1 242 Mg osadów (980 Mg z oczyszczalni Witobel i 262 Mg z oczyszczalni w Strykowie), a w przeliczeniu na suchą masę – 231 Mg,
- w 2015 r. – 1 230 Mg osadów (960 Mg z oczyszczalni Witobel i 270 Mg z oczyszczalni w Strykowie), a w przeliczeniu na suchą masę – 272 Mg.

Wytworzone osady wykorzystywano w rolnictwie, rozumianym, zgodnie z art. 96 ust. 1 pkt 1 ustawy o odpadach, jako uprawa wszystkich płodów rolnych wprowadzanych do obrotu handlowego, włączając w to uprawy przeznaczone do produkcji pasz.

(dowód: akta kontroli str. 112-132, 169-188, 197-198)

Do pomiaru masy wywożonych i przywożonych osadów ściekowych stosowano wagę która, zgodnie z wymogiem art. 8 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 11 maja 2001 r. Prawo o miarach²⁰, posiadała aktualne świadectwo legalizacji ponownej.

(dowód: akta kontroli str. 99)

²⁰ Dz. U. z 2013 r. poz. 1069, ze zm.

Wszystkie osady zostały poddane stabilizacji i higienizacji wapnem hydratyzowanym.

(dowód: akta kontroli str. 104-105, 112- 132, 169-178)

3.2. Wytworzony w oczyszczalni osad był poddany mechanicznemu odwadnianiu oraz higienizowaniu wapnem hydratyzowanym, a następnie był przewożony na przyczepie ciągnikowej ze stacji mechanicznego odwadniania do oddzielnego budynku, w którym pod wiatą podzieloną na sześć sektorów (boksów) gromadzono osady. Ulegały one tam dalszemu obsuszaniu do czasu wywieżenia z oczyszczalni. Zastosowanie oddzielnych boksów umożliwiało badanie pod względem fizykochemicznym (odczyn pH, zawartość suchej masy, substancji organicznych i metali ciężkich) oraz biologicznym²¹ oddzielnie każdej partii wytworzonych osadów, a także oddzielenie zbadanych laboratoryjnie osadów od oczekujących na te badania. Osad składowany w wydzielonych boksach na terenie oczyszczalni posiadał konsystencję mazisto-ziemistą, był równomiernie rozłożony w warstwie o grubości do 0,5 do 1,5 m. Magazyn osadów był zadaszony i wyposażony w twarde pochyłe podłoże umożliwiające odprowadzanie wody odciekowej. Wszystkie osady zostały poddane stabilizacji i higienizacji wapnem hydratyzowanym.

(dowód: akta kontroli str. 42-59, 107-108, 169-178)

3.3. Badania laboratoryjne osadów²² magazynowanych na terenie oczyszczalni odbywały się z częstotliwością określoną w §§ 5 ust. 2 rozporządzeń Ministra Środowiska w sprawie komunalnych osadów ściekowych z dnia 13 lipca 2010 r. oraz 6 lutego 2015 r.²³. Badania prowadziły laboratoria posiadające certyfikat akredytacji²⁴ Polskiego Centrum Akredytacji w dziedzinie badania osadów ściekowych oraz pobierania próbek do badań fizycznych, chemicznych i mikrobiologicznych. W raportach z badań laboratoryjnych osadów podano metody referencyjne oraz sposób poboru próby. Badania osadów wykonano metodami referencyjnymi określonymi w załącznikach nr 4 do przywołanych rozporządzeń, a sposób poboru prób był zgodny z metodyką podaną w ich §§ 5 ust. 3. W sprawozdaniach stwierdzono, że badany osad pod względem zawartości metali ciężkich oraz stanu sanitarnego spełnia warunki dopuszczające do wykorzystania w rolnictwie jako nawóz lub rekultywacji terenów zdegradowanych.

(dowód: akta kontroli str. 33-41, 42-59, 107-108)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena częściowa

Zakład prawidłowo postępował z osadami na terenie oczyszczalni poprzez ich higienizowanie i zapewnienie wymaganych badań fizykochemicznych. Separowanie poszczególnych partii osadu umożliwiało oddzielenie zbadanych laboratoryjnie osadów od oczekujących na te badania.

4. Zagospodarowanie osadów ściekowych

Opis stanu
faktycznego

4.1. Wytworzone osady po procesie stabilizacji i higienizacji z oczyszczalni Witobel wywożone były w celu wykorzystywania ich w rolnictwie na pola, na podstawie

²¹ Badania na obecność bakterii chorobotwórczych z rodzaju Salmonella, żywych jaj pasożytów jelitowych Ascaris sp., Trichuris sp., Toxocara sp. Wykonane badania z higienizowanych osadów nie wykazały obecności tych bakterii i pasożytów.

²² Badania laboratoryjne osadów w 2014 r. gromadzonych na terenie oczyszczalni przeprowadzono (data pobrania prób do badań) w dniach 22 marca, 22 maja, 21 sierpnia, 5 listopada, a w 2015 r. – 19 marca, 18 czerwca, 9 września, 7 grudnia.

²³ Dz. U. Nr 137, poz. 924 oraz Dz. U. poz. 257.

²⁴ W rozumieniu art. 5 pkt 11 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności - Dz. U. z 2014 r. poz. 1645, ze zm.

zawartych umów z dysponentami tych gruntów. W latach 2014-2015 osady przekazano na pola uprawne w następujących terminach:

- w 2014 r. w dniach 12 sierpnia – 680 Mg, 21 listopada - 262 Mg i 300 Mg na działki o łącznej powierzchni 64,91 ha w miejscowości Plewiska²⁵ (gmina Komorniki),
- w 2015 r. w dniach 23 listopada 2015 r. - 480 Mg, 24 listopada 2015 r. - 480 Mg 25 listopada 2015 r. - 270 Mg na działki o łącznej powierzchni 42,44 ha w miejscowości Zmysłowo²⁶ (gmina Stęszew).

Zgodnie z treścią art. 20 ust. 3 pkt 1 i ust. 5 ustawy o odpadach, osady wytworzone i gromadzone w oczyszczalni ścieków w Witoblu były poddane odzyskowi na obszarze województwa, w którym zostały wytworzone.

(dowód: akta kontroli str. 109-111, 112- 132, 133-163)

4.2. Laboratoria wykonujące badania gruntów oraz dokonujące poboru prób do badań, posiadały akredytację Polskiego Centrum Akredytacji na wszystkie wykonywane oznaczenia i pobór prób. W raportach z badań laboratoryjnych gruntów podawano metody referencyjne badań oraz sposób poboru próbek osadu do badań, które były zgodne z metodami ujętymi w załącznikach nr 5 do rozporządzeń w sprawie komunalnych osadów ściekowych oraz sposobem poboru próbek wskazanym w §§ 6 tych rozporządzeń.

(dowód: akta kontroli str. 33-41, 133-163)

4.3. W umowach zawartych przez Zakład z dysponentami gruntów na które był przekazywany osad wytworzony w oczyszczalni ścieków ustalono, że:

- osady będą dostarczane transportem wytwarzającego osady,
- aplikacji osadu odbiorca dokona na własny koszt,
- integralną częścią umowy są wyniki analiz osadów oraz karta przekazania komunalnych osadów ściekowych.

Według wykonanych opinii dotyczących możliwości stosowania osadów w rolnictwie jednorazowa dawka osadu, która nie powodowała pogorszenia jakości gleby wyniosła w 2014 r. średnio 4,20 Mg suchej masy na ha²⁷, w 2015 r. - 6,97 Mg suchej masy na ha²⁸. Przy dawkowaniu osadów do celów rolniczych spełniony był również warunek wynikający z §§ 3 ust. 6 rozporządzeń w sprawie komunalnych osadów ściekowych, polegający na nieprzekraczaniu dopuszczalnej masy stosowania osadów na jeden ha²⁹. W 2014 r. zastosowano przy jednokrotnym dawkowaniu skumulowaną dawkę osadów dopuszczalną przepisami na okres dwóch, a w 2015 r. - na okres trzech lat.

Zakład posiadał decyzję Starosty Poznańskiego³⁰ na prowadzenie działalności m.in. w zakresie zbierania i transportu osadów.

(dowód: akta kontroli str. 100-103, 109-111, 112-132, 133-163)

²⁵ W przeliczeniu na suchą masę wywieziono 231 Mg osadów na powierzchnię terenu 55 ha nadającą się do wykorzystania osadów w granicach obszaru badanego przy zachowaniu odległości buforowych od zabudowy mieszkalnej i cieków Plewianka.

²⁶ W przeliczeniu na suchą masę wywieziono 272 Mg osadów na powierzchnię terenu 39,5 ha nadającą się do wykorzystania osadów w granicach obszaru badanego przy zachowaniu odległości buforowych od zabudowy mieszkalnej.

²⁷ W opracowanej przez Zakład opinii dotyczącej możliwości stosowania osadów z oczyszczalni Witobel w rolnictwie uwzględniającej wyniki badań osadów i gruntów na których są one stosowane obliczono, że maksymalna dawka osadu nie powodująca pogorszenia jakości gleby może wynieść przy uwzględnieniu dawek jednorocznych 9,8 Mg/ha, a dla dawkowania jednokrotnego w ciągu 3 lat – 19,1 Mg/ha.

²⁸ W opracowanej przez Zakład opinii dotyczącej możliwości stosowania osadów z oczyszczalni Witobel w rolnictwie uwzględniającej wyniki badań osadów i gruntów na których są one stosowane obliczono, że maksymalna dawka osadu nie powodująca pogorszenia jakości gleby może wynieść przy uwzględnieniu dawek jednorocznych 14,3 Mg/ha, a dla dawkowania jednokrotnego w ciągu 3 lat – 42,8 Mg/ha.

²⁹ Przy jednokrotnym w ciągu dwóch albo trzech lat stosowaniu osadów w rolnictwie, dopuszczalna dawka osadów może być skumulowana i nie może przekraczać odpowiednio 6 Mg suchej masy na ha na 2 lata i 9 Mg suchej masy na ha na 3 lata.

³⁰ Decyzja WS-IX-7648-40/08 z dnia 13 listopada 2008 r.

4.4. Przy stosowaniu osadów na gruntach, przestrzegano zakazów określonych w art. 96 ust. 12 ustawy o odpadach oraz były one niezwłocznie mieszane z gruntem albo wprowadzane do niego, zgodnie z wymogami §§ 4 rozporządzeń o komunalnych osadach ściekowych.

(dowód: akta kontroli str.: 179-188)

Ustalone
nieprawidłowości

W 2015 r. Dyrektor Zakładu nieterminowo powiadomił Wielkopolskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska (dalej „WIOŚ”) o zamiarze przekazania osadów władającemu powierzchnią ziemi, na której te osady mają być stosowane, a w nadto we wszystkich trzech powiadomieniach dokonanych w latach 2014-2015 nie przedstawiał kompletnych, wymaganych informacji. Zgodnie z art. 96 ust. 8 i 9 ustawy o odpadach wytwórca osadów, powinien powiadomić w formie pisemnej WIOŚ o zamiarze przekazania osadów władającemu powierzchnią ziemi, na której te osady mają być stosowane, na co najmniej 7 dni przed przekazaniem, a powiadomienie powinno zawierać informacje wskazujące m.in. władającego powierzchnią ziemi na których komunalne osady ściekowe mają być stosowane. O stosowaniu osadów w dniach 23-25 listopada 2015 r., Zakład powiadomił WIOŚ dopiero w dniu 25 listopada 2015 r. Ponadto, w powiadomieniach z 1 sierpnia i 13 listopada 2014 r. oraz z 25 listopada 2015 r. nie podano użytkowników działek, na których komunalne osady ściekowe mają być stosowane. Dyrektor Zakładu wyjaśnił, że opóźnienie powiadomienia WIOŚ wynikało z kłopotów kadrowych (absencja odpowiedzialnych pracowników) oraz z braku wcześniejszego wdrożenia w zakładzie nowych przepisów obowiązujących od 2013 r. W trakcie kontroli Dyrektor Zakładu przekazał do WIOŚ uzupełniającą informację o użytkownikach gruntów na które był wywożony osad z oczyszczalni ścieków oraz numery ewidencyjne tych działek.

(dowód: akta kontroli str. 96-98, 106, 112-132, 167-169, 189-196)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

1. NIK zwraca uwagę, że Zakład przekazywał dysponentom gruntów informację o dopuszczalnych dawkach osadu na podstawie średnich wyników badań laboratoryjnych osadów wcześniej wytworzonych w oczyszczalniach w Witoblu i Strykowie, a nie na podstawie badań osadów, które były aktualnie wywożone.

W świetle treści art. 96 ust. 6 i 7 ustawy o odpadach oczyszczalnia powinna przekazać władającemu powierzchnią ziemi, na którym są stosowane osady, wyniki badań partii aktualnie aplikowanych osadów oraz informację o dawkach, jakie można stosować. W wykonanych opiniach dokonano oceny możliwości wykorzystania osadów na podstawie laboratoryjnych badań gruntów na których te osady miały być stosowane oraz średnich badań osadów wcześniej wytworzonych. Wyniki uśrednionych badań osadów różniły się od wyników partii osadów stosowanych w dniu ich aplikacji³¹, jednak nie przekraczały dopuszczalnych dawek. Dyrektor Zakładu wyjaśnił, że wyniki badań aplikowanych osadów różniły się nieznacznie od uśrednionych wartości wcześniejszych badań, jednakże przekroczenie dopuszczalnych dawek nie było możliwe z uwagi na bezpieczny margines obliczonych dawek osadu. Wskazał, iż dawka aplikowanego osadu

³¹Uśrednione wyniki badań osadów za 2014 r. podane w opinii wyniosły dla wskaźników podanych w mg/kg suchej masy osadów dla oczyszczalni Witobel (w nawiasach podano wartości dopuszczalne): kadm – 0,71 (20), miedź – 71,5 – (1000), nikiel 4,09 (300), ołów – 5,44 (750), cynk – 527 (2500), rtęć – 0,15 (16), chrom – 45,7 (500). Wyniki badań osadów przekazywanych na cele rolne w 2014 r. w zależności od partii osadów podanych w mg/kg suchej masy osadów dla oczyszczalni Witobel wyniosły (w nawiasach podano wartość średnią): kadm – od 0,79 do 1,47 (1,13), miedź – od 103 do 263 (183), nikiel od 6,3 do 14,8 (10,6), ołów od 8,2 do 25,0 (16,6), cynk – od 440 do 1333 (880), rtęć – od 0,11 do 0,33 (0,22), chrom – od 20,3 do 37,6 (28,9).

Uśrednione wyniki badań osadów za 2015 r. podane w opinii wyniosły dla wskaźników podanych w mg/kg suchej masy osadów dla oczyszczalni Witobel (w nawiasach podano wartości dopuszczalne): kadm – 0,18 (20), miedź – 173 (1000), nikiel 14,2 (300), ołów – 3,2 (750), cynk – 905 (2500), rtęć < 0,1 (16), chrom – 77 (500). Wyniki badań osadów przekazywanych na cele rolne w 2014 r. w zależności od partii osadów podanych w mg/kg suchej masy osadów dla oczyszczalni Witobel wyniosły (w nawiasach podano wartość średnią): kadm – od 0,18 do 1,03 (0,60), miedź – od 184 do 308 (246), nikiel od 6,3 do 25,0 (15,6), ołów od 7,8 do 17,1 (12,4), cynk – od 778 do 926 (851), rtęć – od 0,10 do 0,32 (0,21), chrom – od 52 do 347 (199).

w 2014 r. wyniosła 4,20 Mg suchej masy na ha, a dopuszczalna dawka niepowodująca pogorszenia jakości gleby mogła wynieść 9,8 Mg/ha przy jednorocznej aplikacji (tj. 233% faktycznej dawki), a dla dawkowania w ciągu 3 lat – 19,1 Mg/ha. Dla dawek aplikowanych osadów w 2015 r. wartości te wyniosły odpowiednio - dawka aplikowanego osadu – 6,97 Mg/ha, a dopuszczalna dawka niepowodująca pogorszenia jakości gleby mogła wynieść 14,3 Mg/ha przy jednorocznej aplikacji (tj. 205% faktycznej dawki), a dla dawkowania w ciągu 3 lat – 42,8 Mg/ha. Dyrektor Zakładu zobowiązał się do przekazania dysponentom gruntów na których były stosowane osady informacji uzupełniającej o badaniach partii osadów faktycznie aplikowanych do gruntów wraz ze skorygowaną informacją o dopuszczalnych dawkach.

2. W umowach zawartych przez Zakład z dysponentami gruntów na które był przekazywany osad po procesie higienizacji, nie ustalono ich masy, nie określono terminów ich aplikacji i nie zawarto postanowienia, że przy jednokrotnym stosowaniu osadów w rolnictwie dopuszczalna dawka komunalnych osadów ściekowych może być skumulowana i w ciągu dwóch albo trzech lat grunty te nie powinny być nawożone ponownie (§ 3 ust. 6 i 7 rozporządzeń w sprawie komunalnych osadów ściekowych). Kierownik Działu Technicznego Zakładu wyjaśnił, że integralną częścią umów zawieranych z dysponentami gruntów na które przekazywano osad po procesie higienizacji były wyniki analiz osadów, opinia dotycząca możliwości stosowania osadów w rolnictwie oraz karta przekazania komunalnych osadów ściekowych, w których określono powierzchnię nawożonych przez osady gruntów oraz warunki wynikające z przywołanego rozporządzenia o osadach ściekowych. Roman Ksoń zadeklarował, że mając na uwadze potrzebę przejrzystości stosowania osadów na gruntach, w umowach z dysponentami gruntów, będą określone faktyczne wielkości masy stosowanych osadów, powierzchnie gruntów na które są one aplikowane oraz zastrzeżenie o okresie, kiedy nie powinny być one ponownie stosowane.

(dowód: akta kontroli str.: 109-111, 199)

Ocena częściowa

Zakład zgodnie z obowiązującymi przepisami zagospodarowywał osady poprzez ich rozprowadzanie na gruntach w celach rolnych. Stwierdzono nieprawidłowość polegającą na niezachowaniu terminu powiadomienia WIOŚ o zamiarze przekazania osadów władającemu powierzchnią ziemi, na której te osady następnie były stosowane, oraz na braku ujęcia w powiadomieniach wszystkich wymaganych informacji. W toku kontroli Zakład uzupełnił brakujące dane.

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli³², wnosi o:

- 1) terminowe powiadamianie Wielkopolskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o zamiarze przekazania osadów władającemu powierzchnią ziemi, na której te osady mają być stosowane wraz ze wszystkimi wymaganymi przepisami informacjami,
- 2) ujęcie w instrukcji obsługi i eksploatacji oczyszczalni ścieków w Witoblu wszystkich czynności postępowania z osadami po procesie ich odwadniania,

³² Dz. U. z 2015 r. poz. 1096.

- 3) przekazywanie Burmistrzowi Gminy Stęszew rzetelnych informacji o osadach magazynowanych czasowo na terenie oczyszczalni.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Poznaniu.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Poznań, dnia maja 2016 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Poznaniu

Kontroler
Krzysztof Płoszewski
Główny specjalista kontroli państwowej

Dyrektor
z up. Grzegorz Malesiński
Wicedyrektor